

ՔԱՐՈՉ ԽՈՍԱԿԱՆ

Տ. ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔԵՂԻՄԿՈՂՈՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ՔԱՐՈՉԸ՝ ԽՕՍՈՒԿԾ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ ՄԱՏՈՒՅՈՒԿԾ ՈՒԽՏԻ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳԻՆ (5 հոկտեմբերի 2003 թ.)

*«Էջմիածինն նաև փրկության,
քան զՆոյի մեծին փրայսն»:
(Ղազար Կաթողիկոս Զահկեցի)*

Ձերդ Սրբութիւն,

Միրելի հաւաքացեալք եւ ուխտաւորներ,

Այսօր ուխտի օր է՝ յարկապէս Աստուծոյ Տայ Եկեղեցական համայնքի համար: Եկած են մի խումբ ուխտաւորներ՝ հոգեպէս վերանորոգուելու, հոգեկան պայծառակերպութիւն ապրելու բազմադարեան այս սուրբ Տաճարի մէջ, որու կառուցման 1700-ամեակը կը փոսէ Տայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին:

Այս պահուն Ս. Էջմիածնայ հնամենի Տաճարի մէջ՝ մենք կը զգանք հոգին մեր նախահայրերի, որոնք ապրած են եւ գործած Մայր Աթոռում: Այսպէղ առաջին առթիւ ներկայ է Սուրբ Գրիգոր, Լուսաւորիչն Տայաստան աշխարհի՝ իր ամբողջ բազմավաստակ սերունդով, Արիստակէսից մինչեւ Ներսէս Մեծ Տայրապետ եւ մինչեւ Տայութեան մրքի Լուսաւորիչ Սահակ Պարթեւ Կաթողիկոս: Այսպէղ ներկայ է Թարգմանչաց հոյլը՝ հայկական Այրուբեւնի արարող Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետն իր աշակերտներով, որոնք թարգմանական բարձր արունստով հայացուցին Սուրբ Գիրքը եւ, ինչպէս Կորիւն Սքանչելին կը բանաձնէ, Մարգարէները՝ առաջնորդութեամբ Մովսէսի, Առաքեալները՝ գլխաւորութեամբ Պօղոսի, եւ լոյսի աղբիւր չորս Անտարանները սկսան հայերէն խօսիլ եւ Տայաստան աշխարհն իր քրիստոնէական եւ հոգեւոր նկարագրով դարձաւ պայծառափայլ եւ նախանձելի:

Որքան սքանչելի է եւ հոգեթով այս պահը, երբ Ս. Պատարագի մատուցմամբ եւ հոգեպարար երգեցողութեամբ կը հաղորդուինք Յիսուս Քրիստոսով եւ մեր հայրերի ժառանգութեամբ: Մեր Տիրոջ մարմինն ու արիւնը եւ մեր հայրերու հոգին կը սրբացնեն ու կը պայծառացնեն մեր ներաշխարհը, եւ մենք Աստուծոյ օրհնութեամբ կը դառնանք նոր արարածներ, նոր քրիստոնէաներ, Լուսաւորչի նոր զաւակներ, որոնք կը սիրեն ազնութիւնն ու բարութիւնը, իրարօգնութիւնը, արդարութիւնն ու խաղաղութիւնը:

ԺԸ դարու մեր Տայրապետներէն Ղազար Զահկեցի (1737-1751 թթ.), որ ապրած եւ գործած է Մայր Աթոռոյ մէջ եւ աղօթած Ս. Էջմիածնի սրբախորհուրդ Տաճարում, գովաբանական փառի մը մէջ կը գրէ.

*Էջմիածինն նաև փրկության
քան զՆոյի մեծին փրայսն
Ծովսեկերձող իշխանութեան,
եւ նահանգող գեւորց արեան:*

Բնականօրէն բազմարդին մաքննագիր Ղազար Զահկեցի Կաթողիկոս Էջմիածին անունան փակ կը հասկանայ ոչ միայն Մայր Տաճարը, այլև Մայր Աթոռը եւ առհասարակ Ղայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին: Այս մտամերձեցմամբ՝ յարակօրէն եւ ամբողջական բովանդակութեամբ հասկանալի կը դառնայ Ղայրապետին խօսքը, որ նկարի ունի Ղայաստան աշխարհի երկհագարամնայ բրիսպոնտական պարամութիւնը: Դժբախտաբար հայ ժողովրդի պարամութիւնը լի է դէպքերով եւ դրուագներով «գեպոց արեան»:

Յաւալիօրէն հայ ժողովուրդը յաճախ ինկամ է եւ փառապաճ օտար ճնշիչ եւ հեղձուցիչ իշխանութեանց լուծի ներքոյ եւ այդ երկարատեւ շրջաններուն Ս. Էջմիածինն է եւ կամ Էջմիածնով խորհրդանշուող Ղայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին է, որ իբր «ծովահերձող իշխանութեան եւ նահանջող գեպոց արեան», պաշտպանամ, մխիթարամ եւ առաջնորդամ է փառապակոճ մեր ազգը: Բաւ է նշել օրինակի, որ Անիի կամ Բագրատունեաց թագատրութեան 1045 թուին բռնագրաւումէ եւ Կիլիկիոյ հայկական արքայութեան 1375 թուին անկումէն ետք՝ մինչեւ 1918 թ. Ղանրապետութեան գոյատուրը, Ղայութիւնը գուրկ եղամ է պնդականութեան:

Պարկերը ամբողջացնելու նպարակա՝ բաւ է նշել 1915 մինչեւ 1917 փարին փետող Յնդասպանութիւնը, որ ոչ միայն մէկուկէ միլիոն նահարակներ իւլեց, այլև պարճառ դարձաւ Արեւմտեան Ղայաստանի կորստեան եւ առիթ հանդիսացաւ հայ մշակութային հագարաւոր կորթոններու եւ իրերու ոչնչացման՝ կազմակերպմամբ եւ ձեռամբ օսմանեան երիտթուրքերու: Ջարդի եւ աքսորի ահաւոր օրերուն Ղայ Եկեղեցին էր, որ իր բազմահարիւր սպասատրներու գոհողութեամբ, նահարակութեամբ եւ առաջնորդութեամբ հանդիսացաւ «նաւ փրկութեան», աւելի փրկարար՝ ինչպէս Զահկեցի կ'ըսէ, «քան գՆոյի մեծի փարան»:

Ս. Գրոց պարամութենէն գիտենք, թէ Նոյ Նահարպետ իր հսկայամաւ պարպանով փրկեց մարդկային ցեղն ու կենդանական աշխարհը եւ կայք հասարակեց Արարարեան Երկրի բարձրաբերձ լերան վրայ: Նմանապէս Ղայոց պարամութենէն գիտենք, թէ Ս. Գրիգոր Լուսատրջի մարյողացամ եւ կառուցամ Ս. Էջմիածինը, Ղայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին, Արարարի փառքին եւ օրհնութեան ներքոյ, կորուստէ փրկեց հայ ազգը եւ ազգային հոգեւոր-մշակութային արժէքներն ու սրեղծագործութիւնները:

Այսօր, բազմաչարչար Ազգղ իմ, հակամակ բագում կորտրածոց եւ փառապանաց, կան, գոյութիւն ունիս եւ կ'ապրիս քու հայրերու պարմական հողին վրայ եւ կարող ես հպարտ լինել եւ բարձրագլուխ յառաջանալ դէպի պայճառ ապագայ: Դու կարող ես հպարտ լինել քո պնդական անկախութեամբ եւ անկախացեալ Արցախով. դու կարող ես հպարտ լինել քո ազգային Լուսատրջեան Եկեղեցիով եւ բազմահամար հնադարեան եկեղեցական կառոյցներով. դու կարող ես հպարտանալ քո Մարտնադարանով եւ հագարաւոր ձեռագրերով, արուեստի եւ մշակոյթի անհամար սրեղծագործութիւններով, Մաշպոցեան գրով եւ գրականութեամբ եւ ի վերջոյ՝ հրաշագեղ Մեանայ ծովով եւ սիգապանձ Արարարի փառքով:

Այս փարի սուրբ փոսն է Էջմիածնի կառուցման եւ շքեղութեան 1700-ամեակի: Դ դարու սկիզբը Միածին Որդին Աստուծոյ իջաւ ի Ղայաստան աշխարհ, Ս. Գրիգորի միջոցաւ լուսատրեց հայ ժողովրդի հոգին եւ նրա փնտրիքի ընդմէջէն գճեց պարկերը այս փառաւոր Տաճարի. «Էջ Միածինն ի Տօրէ եւ լոյս փառաց ընդ նմա»: Միածնի փառաց լոյսը անմար

մնաց հայոց հոգույն մեջ եւ դարեր շարունակ հայ ազգը, ի գին մեծամեծ զոհաբերութեանց, հաւաքարիւմ մնաց Սուրբ Անտարանին եւ անտարանական պապզամներուն:

Այսօր եւս Ս. Էջմիածինը եւ Ս. Էջմիածնի գլխաւորութեամբ հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին կը շարունակեն հզօր թափով իրենց կրօնական-մշակութային-ազգային առաքելութիւնը եւ ճակատագրական դեր կը կատարեն հայ ժողովրդի կեանքին մէջ՝ թէ՛ ի սփիտոս աշխարհի եւ թէ՛ ի հայաստան: Այսօր եւս հայ Եկեղեցին, կենտրոն ունենալով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, կը հանդիսանայ «նաւ փրկութեան քան զՆոյի մեծի փապան» բոլոր անոնց համար, որոնք կը համախմբուին իր մէջ: Մասնաւորաբար օտար երկնքի փակ եւ օտար հողերու վրայ ապրող հայորդիք՝ Նոյի նոր Տապանի մէջ կարող են ընդունիլ իրենց կրօնական-հոգեւոր եւ ազգային փրկութիւնը: Այս առնչութեամբ վստահ ենք, թէ Ս. Էջմիածնի զօրութիւնը յընթացս ժամանակի պիտի փարածուի եւ հայոց աշխարհէն վանեալ նորաբոյս, վարձկան եւ աղանդատրական քարոզիչներն ու յափշտակիչ գայլերը:

Այսօր նաեւ օր է փառաբարութեան. փառք կու փանք Աստուծոյ՝ մեր ժողովրդին փրում իր բոլոր բարեաց եւ շնորհաց համար: Փառք Աստուածային Նախախնամութեան, որ վերջին հարիւրամեակին մեզ շնորհեց կարող հայրապետներ, ինչպէս Գեորգ Զ. հայրենասէր Կաթողիկոսը, կամ Վազգէն Ա. շինարար Կաթողիկոսը եւ կամ մարենագիր եւ հռչակող Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը: Մենք փառք կու փանք Աստուծոյ, որ Տերն այս դժուարին եւ ճակատագրական օրերուն Իր Միածին Որդույն ճարտարապետութեամբ Աթոռին կոչեց արի եւ քաջ, աշխոյժ եւ եռանդուն, արթուն եւ իմաստուն հովուապետ մը՝ յանձին Գարեգին Բ. Վեհափառ հայրապետի:

Այսօր, ոսկեայ աշնան փառաւոր առաւօտուն, ի ժամ Ս. Պատարագի, աղաչեմք զբարեխնամողն Աստուած եւ խնդրեմք ի նմանէ, որպէսզի չքէ հայ ժողովուրդը, չքէ իր փոքրիկ հօտը, որ վասն Յիսուսի եւ վասն հայրենեաց՝ միշտ պարարագուած է պարմութեան զոհասեղանին վրայ:

Այսօր, ոսկեայ աշնան արեւաշող առաւօտեան, ի ժամ Ս. Պատարագի, կը դիմենք առ Աստուած եւ բոլորս միասնաբար կ'երգենք եւ կ'ըսենք.

*Բարեխօսութեամբ վերին քո զօրաց,
Միշտ անշարժ պահեաւ զԱթոռ հայկազանց:*